Referendum

Onog čega nema nastoji se nadomjestiti inflacijom riječi. Za Hrvatsku je teško reći da je demokratska, pa se nedostatak demokracije nastoji anulirati pričom o demokraciji i demokratskim procesima. Isto vrijedi za „optimalnu“ politiku kako voli kazati premijer Plenković. Pri tome se često postupci nazivaju Â demokratskim koje je teško, ponekad nemoguće, povezati s demokracijom ali jest s autokracijom. Kad politici to ne uspijeva, svoje odluke opravdati demokratskim procesima tada se govori o političkim odlukama. Narodski kazano: ja sam odlučio tako a vi me kaznite na izborima. Posljedice loših, ponekad tragičnih, odluka snose građani. Pred vratima su lokalni izbori. Često me čitatelji mojih komentara pitaju za koga glasati. Odgovor je jasan – za političku opciju koja se zalaže za referendum.

Švicarska je po mnogim društvenim i političkim analitičarima najbliže sustavu kojeg nazivamo demokratskim. U Švicarskoj sva se važna pitanja javno raspravljaju. Svi građani Švicarske putem referenduma mogu nametnuti vlasti pitanja i odgovore koje smatraju da su u interesu švicarskih građana. Postoji jasna i propisana procedura kako se na referendumu odlučuje o pitanjima koje građani smatraju bitnim. Zašto je to moguće u Švicarskoj više nego u bilo kojoj drugoj zemlji?

Švicarska ima posebno određen odnos dijela i cjeline. Kantoni u svakom pogledu, a posebno u promicanju demokratskih instituta. Svaki kanton, čak povijesno gledano, zastupa interese svojih građana ne dovodeći u pitanje cjelinu. Politika kantona se identificira kao snaga demokratskog sustava. Tako pitanje povećanja poreza ili uvođenje novih poreza nije moguće bez referendumske odluke. U Švicarskoj politika je javni proces a kojeg provode političari na način kako je to primjereno demokratskom uređenju zemlje. Nema tu petljanja kako je stranka na vlasti dobila povjerenje građana pa može raditi što smatra potrebnim. Stalno se sluša glas naroda što, imajući u vidu hrvatsku zbilju, djeluje prilično otrcano.

Jedno od referendumskih pitanja je bilo da li građani prihvaćaju uvođenje temeljnog dohotka u švicarski porezni sustav? (Temeljni dohodak je iznos kojeg primaju svi građani bez obzira da li su zaposleni ili nisu.) Švicarski su se građani izjasnili protiv temeljnog dohotka jer je objašnjeno kako bi uvođenje temeljnog dohotka ugrozio opstojnost zemlje. Pokušajte, dragi čitatelju, procijeniti kako bi takav referendum prošao u Hrvatskoj. Moje je mišljenje da bi odaziv bio velik a rezultat bi bio nadmoćno u korist temeljnog dohotka. Pitanje je da li su švicarski građani neki drugi različiti ljudi od nas? Jasno da nisu.

Razlih između nas i švicarskih građana je u pristupu demokratskom sustavu i položaju i ulozi koju ima pojedini građanin. U Švicarskoj je svaki građanin važan i političari respektiraju stav svakog građanina. To je moguće jedino ako je građanin informiran o dobrim i lošim stranama bilo koje političke odluke. Drugim riječima, političari, da bi učinkovito odgovorili izazovima, nastoje argumentirati svoje odluke ne političkim odlukama već potrebnim analizama stručnjaka koji, poštujući znanstveni kodeks, odgovorno iznose svoje ocijene. Tako se donose odluke u interesu svih građana. Međutim, kada je politički cilj stranke na vlasti donositi odluke sukladno svojim političkim i inim interesima tada obrazovanje građana i argumentirani prijedlozi ne dolaze u obzir i točka. Ako su građani neobrazovani i ako su im nedostupne istinite informacije tada je institut referenduma opasna avantura. U Hrvatskoj se referendum, temeljni instrument demokracije, smatra opasnom i neizvjesnom avanturom. Što više, smatra se ugrozom demokracije po mišljenju političara. Zato je očekivano da su hrvatski političari protiv referenduma.

U Hrvatskoj valja izdvojiti dva referenduma. Prvi se odnosi na pitanje glede osamostaljenja a drugi glede pristupanja u EU. Oba su referenduma bila nezaobilazan instrument u ostvarivanju političkog cilja. Prvi je referendum prihvaćen velikim odazivom i velikom podrškom građana. Da bi drugi referendum prošao mijenjali su se zakoni. Postavlja se pitanje zašto je prvi referendum prihvaćen velikom većinom građana a drugi je jedva prošao i opravdano se prigovara, od strane kritičara i oponenta rezultata referenduma, kako je izvršeno nasilje nad demokracijom i voljom građana. U prvom slučaju građani su jasno identificirali svoj interes. Drugo je pitanje da li su dobili za što su se izjasnili. U drugom slučaju građani nisu bili upoznati s dobrim i lošim stranama ulaska u punopravno članstvo EU. Ista se je priča ponavlja glede izjašnjavanja građana glede zamjene kune eurom. Opet postoji strah političara kako bi građani mogli odbiti zamjenu kune eurom pa vlast osporava potrebu referenduma jer smo prihvatili euro činom ulaska u EU. Koliko je tanka priča dovoljno je pitati što bi se dogodilo da je vlast sigurna da bi građani glasali za uvođenje eura. U postojećim uvjetima uvođenje eura je nužnost kao što je nužno provesti reforme. Međutim, to nikako ne znači da politika ima pravo uskratiti građanima izjašnjavanje na referendumu. Uvođenje eura je potrebno kako bi se konačno eliminirale loše odluke iz prošlosti (devizna klauzula, internacionalizacija bankarskog sustava, devizna štednja). Kako je hrvatska vlada slična vatrogasnoj službi tako je uvijek prisutan „grijeh propusta“. Da li je to slučajno. Jano da nije. Zašto se politika ponaša baš ovako kako se ponaša jest pravi odgovor na pitanje – ima li demokracije u Lijepoj Našoj.